

скоє жодного злочину, має бути об'єктом кваліфікації і може тягти кримінальну відповідальність особи [1, с. 212].

Таким чином, можна зробити висновок, що якісна кваліфікація суспільно небезпечних діянь, вчинюваних у зв'язку із створенням та функціонуванням певних видів організованих злочинних угруповань, можлива лише при наявності більш детального законодавчого врегулювання такої протиправної діяльності шляхом її опису. Дослідження даної проблеми сприятиме вирішенню багатьох дискусійних питань кваліфікації дії учасників злочинних угруповань та вдосконаленню боротьби з проявами організованої злочинності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Єфремов С.О. Проблеми кваліфікації участі в організованому злочинному угрупованні певного виду [Текст] / С.О. Єфремов // Вісник Академії адвокатури України. — 2010. — Ч. 1. — С. 211-213.
2. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. — Назва з екрана.
3. Єфремов С.О. Створення організованого злочинного угруповання: кримінологічні та кримінально-правові аспекти [Текст] // Вісник КНУ ім. Т. Шевченка: Юридичні науки. — 2012. — Вип. 93. — С. 30-32.
4. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями [Електронний ресурс] : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23.12.2005 р. №13. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05>. — Назва з екрану.

К.В. Кульчі,

студ. IV курсу, спеціальність «Право»

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

**Науковий керівник: к.ю.н., доц. кафедри кримінального права,
кримінального процесу та криміналістики І.А. Дришлюк**

ОСУДНІСТЬ ТА ЇЇ ВИДИ В ДОКТРИНІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Правова держава, яка розбудовується в Україні, не припускає засудження людини, яка при вчиненні суспільно небезпечного діяння

не надавала звіт своїм діям або не могла керувати ними. Така людина, з точки зору кримінального права, не може розглядатися як злочинець та відповідати за суспільно небезпечні діяння нарівні із психічно здоровими людьми. Тільки осудна особа здатна правильно оцінювати фактичні обставини вчинюваного діяння, усвідомлювати його суспільно небезпечний характер, керувати своїми діями (бездіяльністю). Тому відповідно до ч. 1 ст. 19 Кримінального кодексу України (далі — КК України) осудною визнається особа, яка під час вчинення злочину могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність) і керувати ними, тобто осудність є обов'язковою ознакою суб'єкта злочину [1].

Осудність — це кримінально-правова категорія, яка характеризує психічний стан особи під час вчинення злочину, за якого у неї повністю збережена здатність усвідомлювати свої дії (бездіяльність) і керувати ними. Але, поряд з «загальною», чинне кримінальне законодавство містить також і поняття обмеженої осудності, яка полягає у неможливості особи під час вчинення злочину, через наявний у неї психічний розлад, повною мірою усвідомлювати свої дії (бездіяльність) та (або) керувати ними (ч. 1 ст. 20 КК України).

Разом з тим, люди мають різні здібності. Відрізняються вони і за здатністю усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними. Ця здатність набуває найбільш яскравий прояв у людей певних професій, пов'язаних з використанням складних технічних систем (машиністи, авіадиспетчери тощо). Тому з поняттям суб'єкта злочинів у сфері використання техніки тісно пов'язане питання про так звану «спеціальну» осудність. Так, на думку М.С. Гринберга, осудність повинна диференціюватися на загальну — здатність особи до адекватної поведінки у звичайних умовах і спеціальну — ту ж здатність в умовах нервово-психологічних перевантажень [2, с. 133]. Поняття спеціальної або ж, як іноді її називають, «професійної» осудності, підтримане Е.Н. Зинченко стосовно відповідальності за порушення правил безпеки гірських робіт [3, с. 85]. А.П. Гриндорф вважає, що для правильної оцінки вчиненого через необережність злочину необхідне поняття «спеціальної професійної» осудності. Людина перебуває часом на межі своїх психологічних можливостей, а іноді у стресовому стані і від неї можна вимагати лише те, на що вона в такому стані здатна. Тому важливо, щоб її психофізичні якості дозволяли правильно діяти в аварійній (напруженій, стресовій) ситуації [4, с. 13].

Інші науковці заперечують необхідність легалізації поняття спеціальної осудності [5, с. 145]. Так, Р.І. Михеев та О.І. Коробеев вважають, що легалізація спеціальної осудності приведе до того, що її відсутність, як необхідної ознаки суб'єкта, буде означати і відсутність самого суб'єкта злочину. Включення в число обов'язкових ознак

суб'єкта спеціальної осудності означало б ліквідацію суб'єктивного критерію необережності [6, с. 42–43].

Особа може бути осудною щодо звичайних, загальнопоширених дій, відповідати вимогам, які ставляться до пересічного члена суспільства (бути осудною щодо крадіжки, тілесних ушкоджень, хуліганства), і, водночас, неосудною щодо виконання особливого роду робіт. Практичне значення визнання спеціальної (професійної) осудності полягає в тому, що: а) певні особи можуть визнаватися неосудними з урахуванням складної ситуації, в якій вони опинилися по роду професійної діяльності; б) особа, яка залучила до певної професійної діяльності іншу особу, котра не відповідає особливим вимогам до цієї професії, повинна нести відповідальність за заподіяну нею шкоду.

На нашу думку, введення у кримінальне законодавство спеціальної (професійної) осудності підвищить вимоги до відповідного персоналу при прийнятті на роботу, пов'язану з використанням складних, сучасних технічних засобів і систем. Крім того, це сприяло б підвищенню відповідальності осіб, що займаються проведенням професійного відбору, за належне виконання своїх обов'язків і, як результат — запобігання злочинів, пов'язаних з використанням техніки. Випадки, коли особи приймають на себе виконання тих чи інших професійних обов'язків, завідомо знаючи про те, що наявних у них психофізичних можливостей недостатньо для належного відправлення відповідної діяльності, повністю не укладаються у визначення, що міститься в ст. 25 КК України, тому законодавцві треба надалі диференціювати існуючі види необережної форми вини. Можливі випадки, коли особа не знає про психофізичні недоліки, виконуючи функції спеціального суб'єкта, у результаті чого виникає аварійна ситуація та наступають ті чи інші тяжкі наслідки. Тут, на наш погляд, у наявності спеціальна неосудність, що виключає вину і кримінальну відповідальність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кримінальний кодекс України [Текст] // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 25 — 26. — Ст. 131.
2. Гринберг М.С. Преступления против общественной безопасности [Текст] / М.С. Гринберг. — Свердловск : Свердл. юрид. ин-т, 1974. — 177 с.
3. Зинченко Э.Н. Уголовная ответственность за нарушение правил безопасности горных работ [Текст] / Э.Н. Зинченко. — Киев — Донецк : Вища школа, 1979. — 148 с.
4. Гриндорф А.П. Ответственность за неосторожные преступления в советском уголовном праве [Текст] : автореф. дис. ... канд.

юрид. наук : спец. 12.00.08 — Уголовное право и криминология; исправительно-трудовое право / А.П. Гриндорф. — М., 1977. — 18 с.

5. Нерсисян В.А. Ответственность за неосторожные преступления [Текст] / В.А. Нерсисян. — СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2002. — 223 с.

6. Михеев Р.И., Коробеев А.И. Проблемы «специальной вменяемости» и границы уголовной ответственности [Текст] / Р.И. Михеев, А.И. Коробеев // Вопросы борьбы с преступностью. — М. : Юрид. лит., 1983. — Вып. 39. — С. 35—43.

Т.О. Павлова,

к.ю.н., доцент, доцент кафедри

кримінального права, кримінального процесу та криміналістики,

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ПРИМУСОВОГО ЛІКУВАННЯ У ЧИННОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ

Примусове лікування займає особливе місце у підсистемі «інші заходи кримінально-правового характеру», яке є однією з форм реакції держави на вчинене суспільно небезпечне діяння (злочин) [1, ст. 96].

Український законодавець у чинному Кримінальному кодексі України (далі — КК України) фактично відмовився від кримінально-правового інституту примусового лікування алкоголіків та наркоманів, що вчинили злочин. Якщо законодавець у ст. 14 КК 1960 р. чітко вказував на види захворювань, які дають підстави застосувати до особи заходи примусового лікування — алкоголізм та наркоманія, то у чинному КК України ці підстави об'єднуються у межах законодавчо невизначеного поняття «хвороба, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб». Аналіз чинного законодавства України не дає можливості чітко зробити висновок про те, які саме захворювання можна вважати такими, що становлять небезпеку для здоров'я інших осіб. В ст. 53 Основ законодавства України про охорону здоров'я від 19.11.1992 р. № 2801-XII передбачено можливість застосування спеціальних заходів профілактики і лікування карантинних та соціально небезпечних захворювань. При цьому до соціально небезпечних захворювань віднесено: туберкульоз, психічні, венеричні захворювання, СНІД, лепру, хронічний алкоголізм, наркоманію [2]. Тобто до соціально небезпечних захворювань віднесено не тільки інфекційні за-